

Arkeologisk förundersökning inom
den gamla kyrk- och marknads-
platsen i Arjeplog, Arjeplogs sn,
Raä 2691, Lappland,
2004

Av
Lars Liedgren
Silvermuseet, Rapport 45



Silvermuseet
Torget
930 90 Arjeplog

Tel: 0961-61290

www.silvermuseet.arjeplog.se

© Silvermuseet

Tryck: Silvermuseet, Arjeplog 2004

Rapport Silvermuseet

ISSN 1101-2900

Administrativa uppgifter

Länstyrelsens dnr:	431-15334-04.
Institutionens dnr:	2004/057.
Finansiär:	Kyrkan i Arjeplog.
Fornlämningsnummer:	Raä 2691.
Kommun:	Arjeplog.
Socken:	Arjeplog.
Typ av uppdrag:	Arkeologisk förundersökning.
Datering:	Nyare tid.
Typ av fornlämningsobjekt:	Kulturlager.
Antal fältdagar och varaktighet:	4,5 arbetsdagar, 4/11, 8-12/11 2004.
Antal rapportdagar:	4 arbetsdagar.
Antal fyndhandedlingsdagar:	2 arbetsdagar.
Personal:	Fil dr Lars Liedgren och Fil dr Ingela Bergman.
Undersökt yta (m2):	Ca 60 m schakt.
Undersökningens altitud:	430 m öh.
Koordinater:	Punkt 600/800 schakt vid prästgården koord 1594269/7329601, punkt 395/830 schakt vid pastorsexpeditionen koord 1594343/7329634.
Koordinatsystem:	Lokalt, knutet till befintliga byggnader.
Dokumentationshandlingar:	2 planritningar, 4 profiler, beskrivningar.
Digital dokumentation:	-
Summa fyndmängd:	952 fynd fördelade på 84 fyndnummer i schakt vid prästgården. 187 fynd fördelade på 39 fyndnummer i schakt vid pastorsexpeditionen.
Fotografier:	13 diabilder från schakt vid prästgården nr 2004:550- 562; 6 diabilder från schakt vid pastorsexpeditionen, nr 2004:563-568.

Innehåll

1 Sammanfattning och resultat.....	1
2 Inledning.....	1
3 Bakgrund.....	1
4 Fornlämningsmiljö.....	3
5 Syfte och målsättning.....	5
6 Metod.....	5
7 Undersökningsdokumentation.....	7
8 Kulturhistorisk tolkning.....	7
9 Utvärdering.....	9
11 Bilaga.....	9
11.1 Schakt söder om prästgården.....	9
11.2 Schakt norr om pastorsexpeditionen.....	10
11.3 Sammanfattning angående fynden.....	11
11.4 Fyndförteckning, schakt vid prästgården.....	12
11.5 Schakt norr om pastorsexpeditionen.....	14
12 Fotografier.....	15
13 Ritningar.....	17

1 Sammanfattning och resultat

Arjeplogs kyrk- och marknadsplats anlades 1640. Någon arkeologisk undersökning har inte tidigare skett inom bebyggelseytan. 2004 års förundersökning omfattade ett område invid nuvarande prästgård och invid pastorsexpeditionen. Utgrävningen har gjorts i form en schaktkontroll fördelade på ett schakt vid vardera byggnad, totalt omfattande en sträckning av drygt 60 m.

Hela schaktet vid prästgården visade på förhållandevis små mängder sten med en störning av markytorna ända ned till den nedre delen av B-horisonten och in i C-horisonten. Uppenbarligen har hela området där schaktet löper markbearbetats och stenröjts. Delar av schaktet visar på mörk och välblandad jord som tyder på långvarig bearbetning av jorden. I större delen av schaktet påträffades rikligt med fynd som dominerades av obrända ben varav många mörkgrå, tegelbitar samt porslin. En del av föremålen visar tydliga brandskador, t ex porslin och glas.

Det andra schaktet, ovanför pastorsexpeditionen, uppvisade betydligt mindre fynd. Även i detta schakt var jorden störd inom stora delar av schaktet. I väster (profil C-D) var jorden omrörd men med mycket lite inslag av kulturfärgad jord samt få fynd. I andra halvan övergick detta i ett mörkbrunt kulturfärgat lager där fyndmängden ökade. Den andra profilen (C-D) visade ett avsnitt där en gammal markyta överlagrades av brun kulturfärgad jord men även ljusbrun jord och grå sand. Profilen slutar i ett område där marken grävts bort för rörledningar och fyllts med sand. Sammantaget visade profilen på att marken var betydligt mindre störd än vid prästgården. De fynd som påträffats kan också ursprungligen ha deponerats på denna plats. Troligen finns grunder/tomter kvar i området även om det i dag är gräsmatta.

Sammantaget visar fynden i de båda schakten på aktiviteter som kan dateras till 1600-talet och framåt men med tyngdpunkt på 1700-1800-tal. Genom studier av kartmaterial har utgrävningsområdena ungefärligt kunnat korreleras med 1816 års lantmäteriakt över platsen.

2 Inledning

Länsstyrelsen i Norrbottens län har uppdragit åt Silvermuseet att genomföra en förundersökning inom den gamla kyrk- och marknadsplatsen i Arjeplog, Raä 2691 (Lst dnr 431-15334-04, fig 1). Arbetet föranledes av installation av bergvärme i prästgården och på pastorsexpeditionen.

3 Bakgrund

Kyrk- och marknadsplatsen i Arjeplog etablerades 1640. Redan vid denna tid gjordes en skiss på utformningen av området i anslutning till kyrkan av Stellan Mörner. Huruvida området redan tidigare utgjort en samlingsplats kan ej bedömas för närvarande. Hur marknadsplatsen utformades och växte fram de första 150-åren vet vi inte. Med anledning av att prästen ville göra en översyn över prästbordets ägor gjordes en lantmäteriförrättning 1816. Vid detta tillfälle

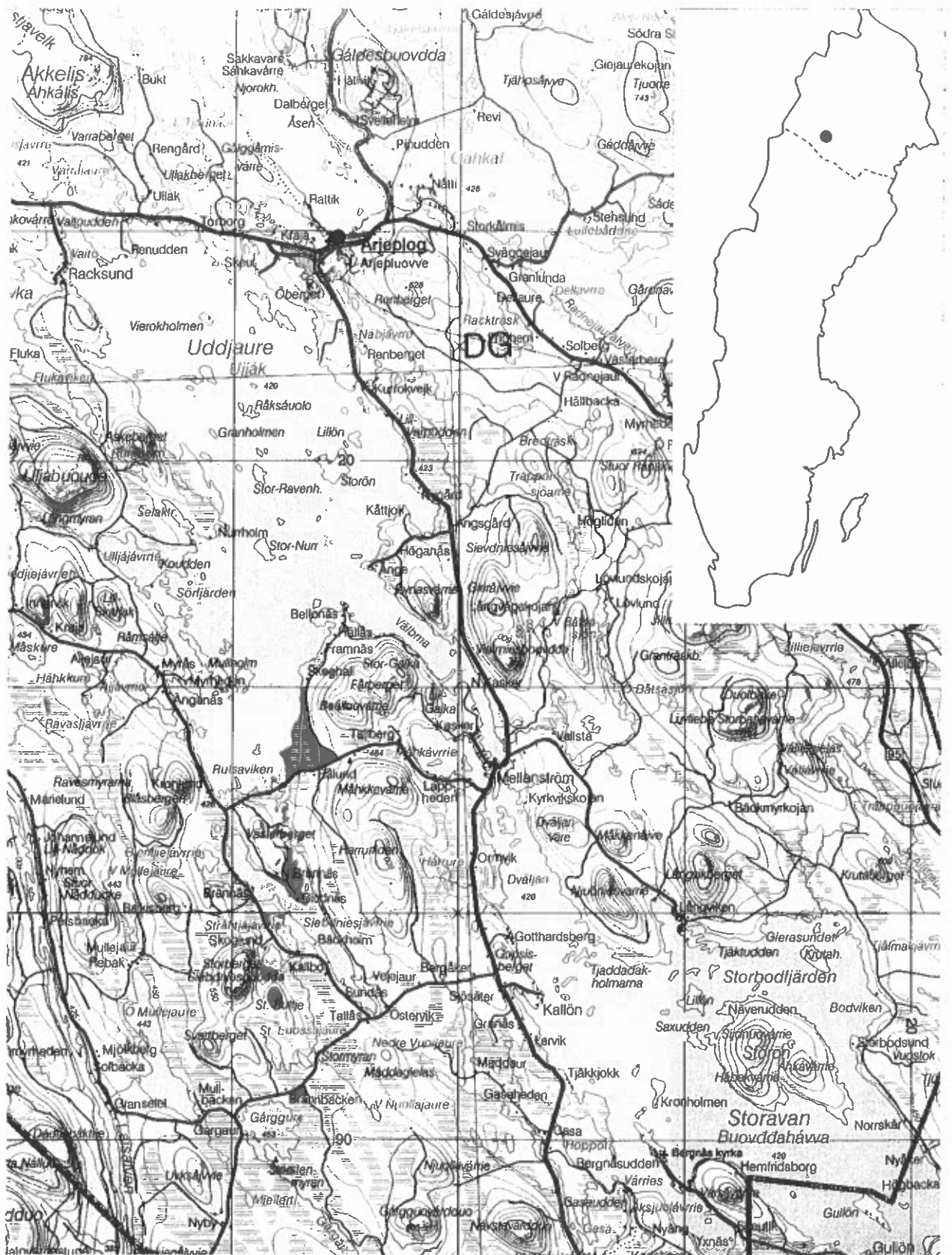


Fig 1 Svart fylld cirkel anger plats för kyrk- och marknadsplatsen i Arjeplog. Ur Översiktskartan © Lantmäteriet Gävle 2005. Medgivande M2005/1969.

karterades även samtliga hus som tillhörde prästgården men också alla andra konstruktioner som fanns på marknadsplatsen vid den tiden, tillhörande: samer, nybyggare, handelsmän och bergsmän. Totalt rörde det sig om över 200 byggnader inklusive prästens och skolans. Förutom prästgårdens och skolans folk var under denna tid endast fyra andra permanenta bosättningar i närheten.

Pga av bl a brandsäkerhetsaspekter beslöts under 1850-talet att all bebyggelse, kåtor, bodar och kyrkostugor, skulle flyttas minst 160 alnar (ca 100 m) från den plats där den nya prästgården skulle byggas. Den nya prästgården var färdig 1859 men brann upp redan 1867. Vid den branden blev allt utom ett fåtal föremål och handlingar lågornas rov. Bl a skulle drygt 300 riksdaler ha försvunnit i branden. 1899 års karta samt foto från samma tid visar att all bebyggelse som inte tillhörde kyrkan försvunnit från platsen. Ny prästgård uppfördes 1869. Denna prästgård finns med på karta från 1899 och stod fortfarande kvar i mitten av 1920-talet.

Med utgångspunkt i en uppförstoring av lantmäteriakten från 1816 har en renritning av kartan gjorts. Svarta markbitar markerar mer eller mindre stenig men brukad jord (fig 2).

Kyrkplatsen med nu kvarvarande rester karterades av Silvermuseet under försommaren 2004 (fig 3) och platsen fornminnesförklarades av Riksantikvarieämbetet under sensommaren 2004. Vid karteringen framkom en hel del grunder efter hus, bodar och även kåtor. Byggnadsrester kunde främst påvisas i NÖ delen av området. Under årens lopp har en hel del förstörelse dock drabbat området. Den största vid anläggandet av Dagcenter i norra delen (nu Datarutin), pastorsexpeditionen samt nuvarande prästgård. Även en del andra markarbeten har skadat området, t ex ledningsdragning.

Vid markarbeten för fjärrvärme, en bit från bebyggelseområdet, påträffades gamla markytor under påförd jord samt ett antal gropar fyllda med avfall från 1700-1800-talen (Fossum 1997). Detta visar att verksamheten vid kyrkplatsen har inte bara avsatt spår inom själva bebyggelseområdet utan även utanför.

4 Fornlämningsmiljö

Hela kyrk- och marknadsplatsen i Arjeplog karaktäriseras av en riklig förekomst av stenar och block, något som mycket tydligt framgår av fotografier från sekelskiftet 1900 och även ett foto från 1920-talets mitt (se fig 4). Än i dag syns denna steniga struktur inom de mer orörda partierna. Arjeplogs kyrkplats anlades vid ett av Hornavans utflöden mot Uddjaure. Troligen har den skyddade hamnplatsen i Skeppsviken varit en av anledningarna till placeringen. I nedanstående ges ett utdrag från beskrivning till lantmäteriakt av år 1816 samt Petrus Laestadius beskrivning av platsen (fig 2).

Beskrivning till 1816 års lantmäteriakt

1 Herr Kyrkoherden Sundelins hus på steril odugl. mark.

2 Plan för kyrkan och kyrkogården, likaledes stembunden oduglig.

3 Gamla Prästgården, hvilken nu icke begagnas på annan tid på året, än då Tingsbefälet om wintrarne här vistas, även på stenb. odl. mark.

Kyrko och marknadsplatsen samt planerna för
pastors skola mästare byggnaderne upå Arjeplog
Piteå lappmark å Wästerbottns län

Upprättad år 1816

Af

G. Håkansson

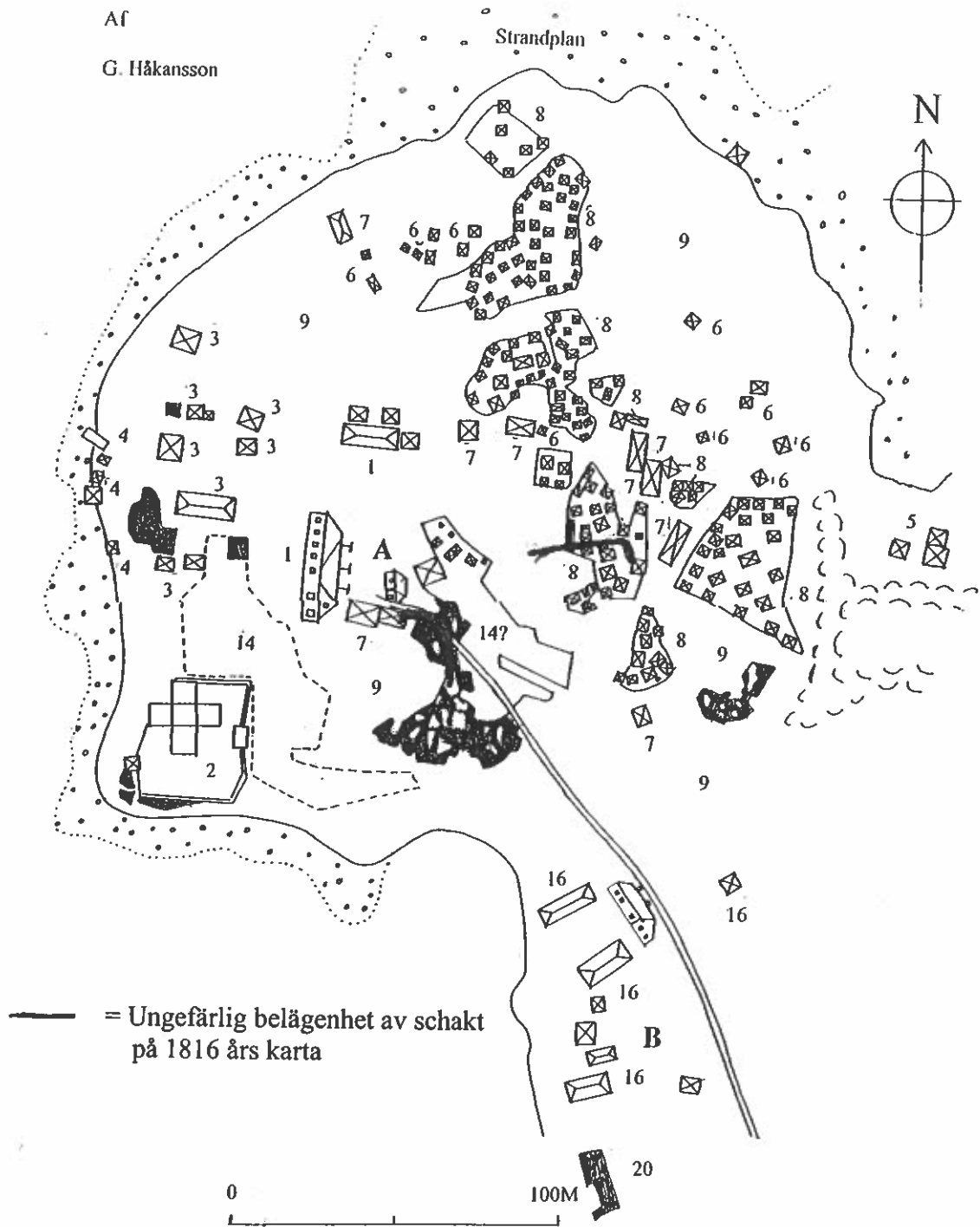


Fig 2 Lantmäteriakt (1816) över kyrk- och marknadsplatsen i Arjeplog.
Renritning av L. Liedgren, 2004. Röd linje markerar plats för schakt.

- 4 Sjöbodan och fiskhus, hvilka av Kyrkoherden begagnas.
 5 Bergsfogden Lestadius hus å bergbunden mark.
 6 Lapparnas bodar och kotor.
 7 Handelsbodan och krono nybyggares kyrkobys hus, äfvenledes på stenb. odl. mark.
 8 Handelsbodan, nybyggarbodan, lappbodan och lappkotor, mycket nära och inpå hvarandra emellan stora stenar ihopträngda. Planerna för dessa slags hus äro stenbrott alldeles odugeliga.
 9 Stenbrott som utom det ovanligt dryga arbete som här nedlagt, för alltid skulle varit och fortblivit alldeles odugl. Men som marknaden här hålls wintertiden, så warder af den myckenhet af menniskor och boskap som här samlas, en icke ringa mängd av spillningsämnen qvarlämnade, som sedermera och om somrane af pastorns arbetsfolk nedföres intill sjön och på de något mindre stenbundne fläckarne kringsprides, då igenom ett sådant årligt påförande den mark som så är af sten öfverhöjd, att jorden icke ens emellan stenarne kan upptäckas, småningom i så måtto upgrundas att de smärre stenarne varda öfvertäckta, och emellan de större som troligen aldrig hinner öfverfyllas, börjar småningom gräs att gro. Som till en dehl och där det kan åtkommas igenom därtill särskildt gjorda kar till omkring 3/2 alns längd afslås, på de mera steniga ställena åter afskjärs det vuxna gräset med här i orten vanliga kornskeror.
 14 Lindor i mycket stenbunden mark lämna det oakadt ett godt hs. Hö i 1sta classen.
 16 Scolaåbyggnaden på stenbunden odugl mark (där Silvermuseet nu är).
 20 Åkertäppor under scolabordet.

Petrus Laestadius beskrivning

”Ingen kyrkoplats, eller, som de vanligtvis kallas, kyrkostad i lappmarken är så irreguliert byggd, som Arieplogs. Stugor, stallar och kåtor äro om hvarandra, dertill bodar, allt i sammelsurium, utan några gator, man skulle tro, att de hade regnat ner från skyn och sedan blifvit stående, som slumpen ställt dem, det ena husets knut mot det andras vägg, såsom när man inskrifver en quadrat i en annan. Uppkomme en eldsvåda, så skulle hela platsen ovillkorligen blifva laggd i aska..... Husen är ovanligt små och oansenliga, se gråa och gamla ut, som stenarne, hvilka ock här och der i storlek mäta sig med husen” (Læstadius 1977:68f).

Kyrk- och marknadsplatsen kom att utnyttjas i drygt 200 år innan den övergavs. Det är troligt att den hade sin största utbredning under den första hälften av 1800-talet. Av prästens beskrivningar framgår vidare att skräp insamlades efter varje marknadsår och användes för att fylla ut gropar och som jordförbättring.

5 Syfte och målsättning

Eftersom inga arkeologiska utgrävningar tidigare har gjorts, varken vid prästgården eller pastorsexpeditionen, är de viktigaste punkterna att avgöra var schaktområdena placerats i förhållande till 1816 års karta, hur eventuella kulturlager ser ut, vilka fynd de innehåller, om det finns ostörda områden som överlagrats samt eventuell förekomst av konstruktioner här.

6 Metod

Enligt länsstyrelsens skrivelse skall förundersökningen utföras som en schaktkontroll. Påträffade intakta kulturlager skall beskrivas samt ritas i profil. Profilens läge skall ritas in i plan. Om kulturlager och/eller fyllnadsmassor är omrörda kan dokumentationen bestå av en beskrivning eller/och enkel skiss.

Kartering över gamla kyrk- och marknadsplatsen i Arjeplog

Kartering av L. Liedgren, maj 2004

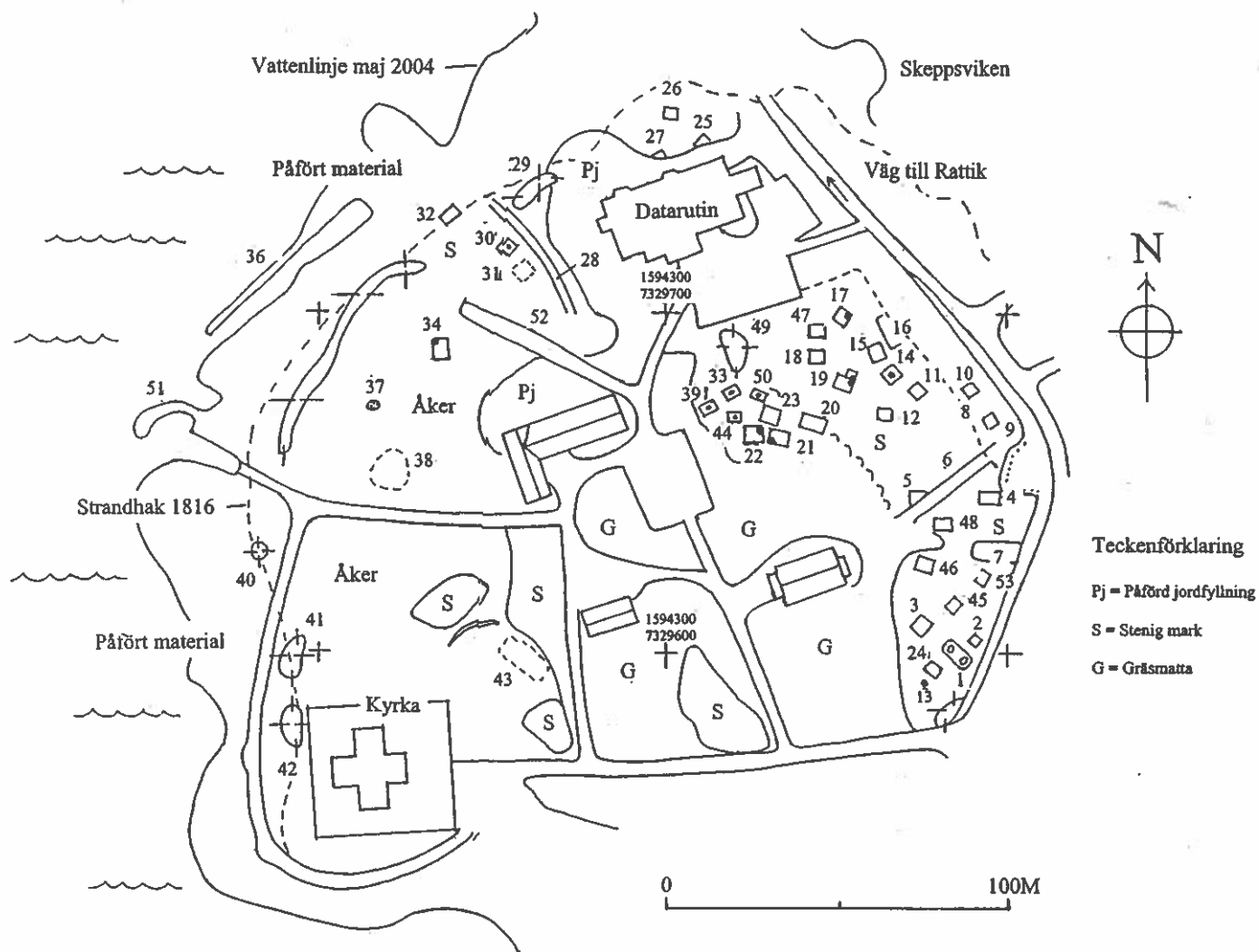


Fig 3 Kartering av hus och fornlämningar på kyrk- och marknadsplatsen i Arjeplog. Anläggningar markerade med nummer. Kartering med GPS (user grid) av L. Liedgren, 2004.

Schakten skall även ritas i plan och koordinatsättas. Fynd som påträffas i kulturlager markeras i ritning och tas om hand.

Schaktens belägenhet har diskuterats med entreprenör. Målsättningen har varit att dessa skulle orsaka så lite åverkan som möjligt på eventuellt kvarvarande fornlämningspå. Dock har placeringen påverkats av att borrhålen bör ligga med 15 m mellanrum. Vad gäller sträckningen norr om pastorsexpeditionen tycktes marken så pass störd att det var lämpligt att lägga installationen här. Även området söder om prästgården såg bra ut eftersom gräsmatta anlagts här.

Med utgångspunkt i vardera hus har ett fristående koordinatssystem stakats ut. Som fixpunkt har nedre kanten på panel i hörn av vardera hus valts. Den godtyckliga höjden 50,00 m resp 60,00 m har satts (se plan). Schakten har grävts med en mindre grävmaskin utrustad med en ca 0,5 m br skopa. Grävningsarbetet tillgått på följande sätt.

Först har torven tagits bort därefter har kulturlagret grävts upp skopvis. Varje skopa har tömts stegvis och genomgått okulärt varvid påträffade fynd tillvaratagits. Till sist har schakten grävts i botten, vanligen 0,6-1,0 m dj och 0,5-1,0 m br. Utvidgningar har gjorts i schakten vid varje borrhål, detta för att rörinstallationen ska kunna genomföras. Vad gäller fynden har det inte varit möjligt att markera några i plan eller profil då de påträffats i den uppgrävda jorden. Fynd vid prästgården har insamlats ungefär inom angivna områden i det schaktet (se plan för vardera schakt). Fynd i schaktet vid pastorsexpeditionen har vanligen insamlats per femmeterssträckning. De samlade fynden för varje delområde har numrerats 1-11.

7 Undersökningsdokumentation

Efter utgrävning har schakten dokumenterats i plan och profil samt beskrivits. Planritning har gjorts i skala 1:100 och profilirning i skala 1:20. Angående de sistnämnda är de förhållandevis schablonmässigt gjorda; t ex är inga stenar inritade. Vikt har lagts på att fastställa kulturlagrens tjocklek och utseende, hur långt ned jorden är störd samt var det förekommer orörda markytor. Vidare har schakten och profilerna beskrivits och fotograferats.

8 Kulturhistorisk tolkning

En jämförelse med karteringen från 1816 visar att det ena schaktet vid prästgården troligen berört delar av en liten odlingsyta som upptagits före år 1816. Enligt kartan löper vägen, vid denna tid, upp till gårdsplatsen i utkanten av det nu berörda området. En del av de påträffade fynden som obrända ben och sot kol kan härröra från en avsiktlig gödsling av marken. En hög näringspotential i marken visas av de rikliga förekomsterna av mycket stor mask. Rätt mycket fönsterglas påträffades i schaktets N del. Möjligen kan det komma från rivna hus som i lantmäteriakten stått i anslutning till schaktet i väster. Från flygfoto taget i mitten av 1920-talet kan man konstatera att prästgården då ännu inte var byggd och att

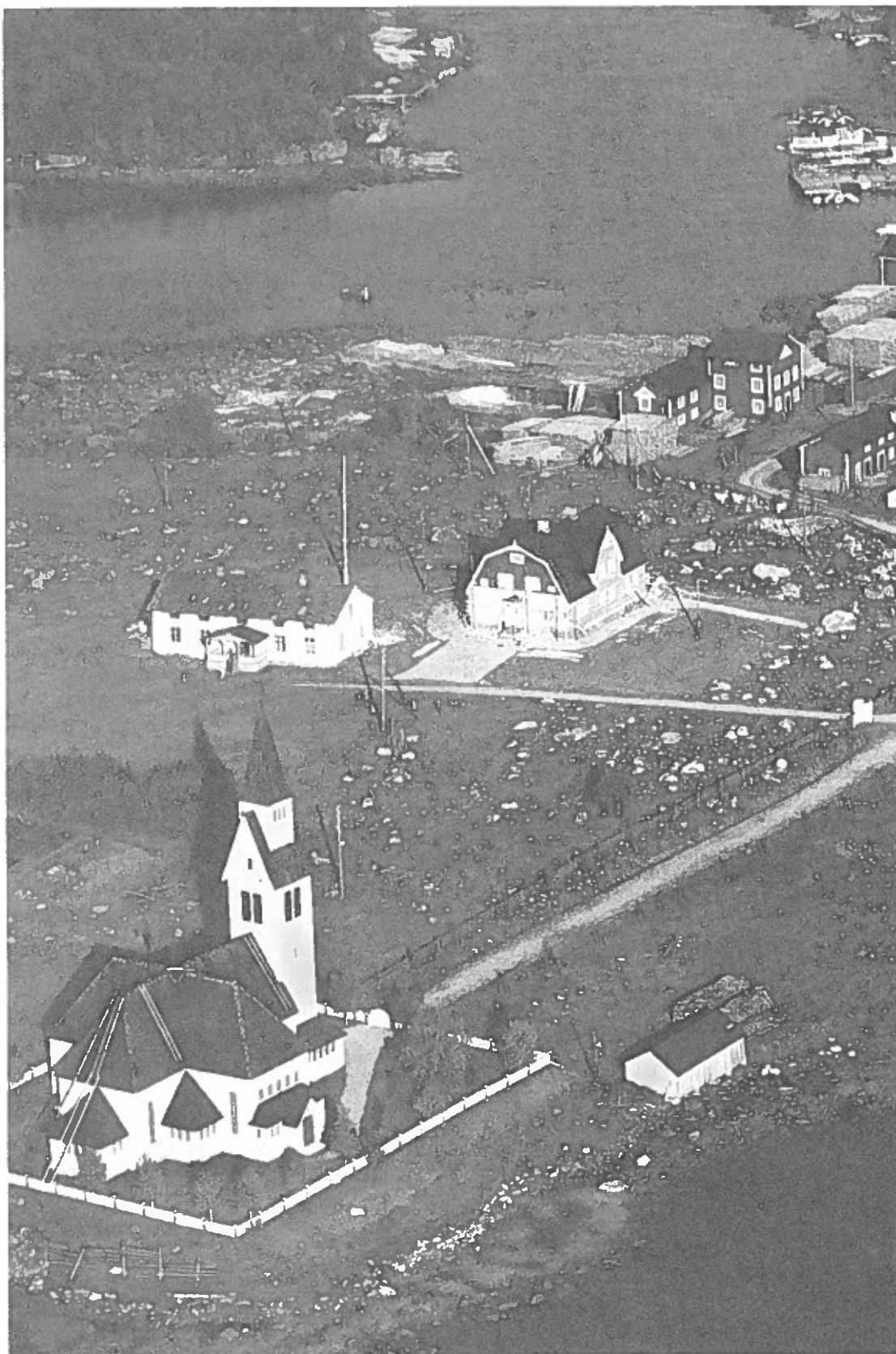


Fig 4 Flygfoto av kyrkplatsen i Arjeplog från mitten av 1920-talet. I bildens mitt, till vänster, är prästgården från 1869 och till höger är nuvarande pastorexpeditionen.

markytorna S och Ö om den kommande tomten för prästgården endast delvis var röjda vilket stämmer rätt bra med utgrävningsbeläggen.

Enligt 1816 års karta har det stått samisk bebyggelse i anslutning till schaktet vid pastorsexpeditionen. Fynden som påträffades motsäger inte detta. Någon odling har att döma av marklagren inte förekommit här vilket bl a visas av den stora mängden grov sten som framkom. Flygfotoet från 1920 talet (fig 4) samt lantmäteriakten (fig 2) från 1899 visar att den gamla prästgården, har stått ett 10-15 tal m NV om pastorsexpeditionen. Det är möjligt att schaktet V delar kan ha berört delar av hustomten. Vidare kan man konstatera att delar av området N om pastorsexpeditionen var beväxt med gräsmatta vid den tiden men även att delar av det som nu helt är gräsmatta var oröjt.

9 Utvärdering

Förundersökningen som genomförts utgör den första arkeologiska utgrävningen på gamla kyrk- och marknadsplatsen i Arjeplog. Genom insatsen har vi fått en inblick i hur kulturlagren ser ut inom några av de störda områdena. Båda visade sig innehålla ett mer eller mindre rikligt fyndmaterial från 1600-tal och framåt. De två utgrävningsområdena har också ungefär kunnat korreleras med 1816 års lantmäteriaktt samt karta och foto från 1899 samt 1920-talets mitt. Vid framtida exploateringar, inom de störda områdena av marknadsplatsen, bör en förundersökning göras för att fastställa lagerföljder och fyndspridningar innan ambitionen för vidare undersökning fastställs. Pga främst ett omfattande fyndmaterial har förundersökningen tagit längre tid än beräknat.

10 Referenser

- Arkivmaterial från Silvermuseet. Kapsel med samlat material angående kyrkplatsen i Arjeplog, från 1600-talet och framåt.
- Fossum, B. 1997. *Arkeologiska undersökningar inom Arjeplogs samhälle, Lappland, 1997*. Silvermuseet, Rapport 16.
- Hägg, J. 2001. *När röken lagts sig – kritpipor från två marknadsplatser i Pite lappmark*. CD-uppsats, Arkeologiska institutionen, Umeå universitet.
- Laestadius, P. 1977. Journal för första året av hans tjänstgöring såsom missionaire i lappmarken.
- Lantmäteriaktt från 1816 av G. Håkansson.

10 Bilaga

10.1 Schakt söder om prästgården

Borrhålen i samband med prästgården anlades på gräsmattan söder om huset (nr 1-3). Gräsmattan sluttar här svagt mot söder. Gräsmattan avgränsas i V av en uppfart samt i Ö av ett tydligt hak mot stenigare mark. Utgrävningarna av schaktet

visade att närmast huset var jorden helt bortgrävd. Här var istället en fyllnad av grå sand kring huset, rimligen bör väl sandfyllningen gå runt om huset som har källarvåning. I övriga delar av schaktet var jorden omrörd 0,3-0,6 m under torvytan.

I den del av schaktet som löpte parallellt med huset (profil E-F) var jorden i stort sett homogent mörkfärgad med inslag av kol/sot ända i botten. I den V delen var spår efter blekjordsbildning, främst beroende på att det förekom ett större stenblock i detta parti, dvs man har inte kunnat markbearbeta här. I den Ö delen var inslag av band av grus/sand samt gulbrun jord. Sanden kan komma från markarbeten vid grunden. Under det omrörda kulturlagret var spår av kraftigt rostbrun B-horisont praktiskt taget längs hela sträckningen av profilen.

Profildelen i N-S riktning uppvisade ett mörkbrunt kulturlager med inslag av kol/sot som längst i S övergick till en svagare färgad jord. I botten av schaktet var en 0,02-0,2 m tj lins av omrörd B- och C-horisont.

Den ringa mängden sten som påträffades i hela schaktet visar att det område som berördes av förundersökningen har markberetts och rensats från sten. Rester av den verksamheten markeras av bandet av B- och C-horisont i botten av profil G-H. Därefter har marken plöjts. Särskilt i den profilens N del var jorden svart och mycket välblandad och innehållande mycket mask.

Allmänt sett var fyndförekomsten riklig i schaktet utom längst i S. Mest fynd påträffades i närområdet kring borrhål nr 2, men god förekomst av fynd fortsatte hela vägen mot borrhål nr 3 i V. Fyndmaterialet domineras av tegelbitar samt obrända ben. De senare förekommer i två varianter dels tämligen mörkbruna ben, oftast mörkgluvna dels ljusare ben som verkar betydligt yngre. Även några renhornbitar förekommer. De mörkare benen härstammar troligen till största delen från ren. Andra ben är grövre och kommer troligen från andra tamdjur.

10.2 Schakt norr om pastorsexpeditionen

Borrhålen anlades i gräsmatta och mark som var störd av grävning och asfälläggning. Utgrävningen av schaktet visade på en mycket större förekomst av sten och block än det vid prästgården. I schaktets Ö del påträffades gamla markytor med blekjord och ovanpå mörk humusfärgad jord med sot/kol. Här var även störningar orsakade av diverse rörläggningar och asfalteringar. Längre mot V var fortfarande mörkfärgad jord med inslag av sot/kol med endast fragment av blekjordsbildning i. Ännu längre mot V övergick jorden till att bestå av omrörd B- och C-horisont med ställvisa inslag av blekjord och mörkfärgad jord. Här var jorden störd ned till 0,25-0,5 m dj men orörd B-horisont förekom på de flesta ställen.

I den mörkfärgade jorden framkom en del fynd av samma karaktär som vid prästgården, men i betydligt mindre frekvens. Ett undantag utgörs av kritpiporna som fanns i större mängder här än i schaktet vid prästgården. Särskilt lite fynd fanns i den omrörda jorden i V.

10.3 Sammanfattning angående fyndmaterial

Det dominerande materialet i båda schakten är tegel från murstockar. Teglet är med största sannolikhet lokalt tillverkat. Flera tegelslagningsplatser har funnits i Arjeplog, t ex Fluka, Skeutik och Laisvik. I materialet förekommer även rödbränt taktegel, var detta kommer från är osäkert.

Rätt många bitar planglas påträffades främst i schaktet vid prästgården men förekom även vid pastorsexpeditionen. Främst gäller det modernare glas men en viss andel utgörs av grönt glas vilket måste vara gammalt, troligen 1700-tal. En bit av blyplåt påträffades också, möjligen för blyinfattning av fönster. Totalt påträffades 30-tal bitar buskigt glas från flaskor. Av detta kommer några bitar från äldre glas med blåsig struktur. Även två bitar av pressglas framkom.

Porslin är ett annat vanligt fynd. Huvudparten verkar komma från ganska enkelt vitglaserat porslin/fajans från fat, tallrikar och koppar. En del har också dekor, främst tryckta mönster. Några kan dateras till 1800-talet, t ex det lila Gustavsbergsporslinet "Asiatic Pheasants" (1880-1895) och en Gustavsbergstämpel från perioden 1839-1860. Några är också målade varav två bitar kan vara av kinesiskt ursprung. Mycket av porslinet har krakelerad yta vilket möjligen kan komma från eldpåverkan. Helt klart är att andra bitar har legat i elden och uppvisar mycket tydliga brandskador (45-tal bitar). Några bitar från flaskor och grönt fönsterglas visar också på brandpåverkan. Möjligen kan material ha kommit från den nedbrända prästgården eller så har man helt enkelt bränt skräp och fördelat askan med innehåll över odlingsjord. Ett 10-tal bitar glaserad keramik har påträffats spridda i båda schakten. Samtliga av rödgods med varierande kulörer på glaseringen. Någon har vågmönster och någon mörk utsida som antydde kontakt med eld. De påträffade järnföremålen består främst av smidda spikar och klippspik med inslag av sentida trådspik. Nämnas kan även två blad till bordsknivar samt en tånge till kniv och en liten täljkniv. Ett fåtal fragment av kritpipor påträffades i prästgårdsschaktet. Trots den betydligt mindre fyndmängden i det andra schaktet framkom över 30 bitar vid pastorsexpeditionen, nästan alla från skaft. Ett av skaften (F 9:7) var ornerat över hela ytan, vilket liknar ett skaft från marknadsplatsen i Arvidsjaur som daterats till perioden 1625-1655 (Hägg 2001: fig k32). Detta innebär att pipskaftet kan tillhöra den första Nasafjällstiden Dessutom framkom ett helt, ganska grovt bearbetat, kritpipshuvud av holländsk stil med stjärnmönster. Det mesta av materialet tillhör förmodligen 1700-tal. Förhållandevis mycket ben framkom främst i schaktet vid prästgården. En del av de obrända benen bär de karaktäristiska samiska tecknen med en tydlig märkegryvning, andra verkar yngre och kanske slaktat på annat sätt, en del verkar nästan sågat. Bitar från skallar och horn förekommer också. En rimlig hypotes är att de obrända benen lagts som jordförbättring. Över 30 fragment av br ben påträffades också. Om de har bränts vid skräpbränning eller om de har ett annat ursprung är svårt att säga. Man kan dock konstatera att inga större ben verkade ha brandskador. De brända benen ser ut som sådana som kan påträffas vid skogshärdar eller boplatser. Det kan därför inte uteslutas att de kommer från en aktivitet som kan vara äldre än själva marknadsplatsen. Bland övriga fynd kan nämnas ett bronsbleck, ett eldstål?, samt även en bit blågrön hyttslag.

10.4 Fyndförteckning, schakt vid prästgården

- F 1:1 24 tegelbitar, 3800g
 F 1:2 1 bit brunt, buktigt glas, 8,3 g.
 F 1:3 1 bit av rött taktegel, 17,9 g.
 F 1:4 1 bit av rött gods, från blomkruka?, 11 g.
 F 1:5 1 bit av ofärgat planglas, 4,9 g.
 F 1:6 5 bitar vitglaserat porslin, 8,3 g.
 F 1:7 2 bitar obr ben, 5,5 g.
 F 1:8 1 bit planglas, 5,2 g.
- F 2:1 25 bitar tegel, 4400 g.
 F 2:2 2 bitar rödbränt gods, tegelpannor?, 18,7 g.
 F 2:3 1 bit buktigt glas, grönt, (hals), 29 g.
 F 2:4 14 bitar vitglaserat porslin varav en med lila tryckt dekor, från djuptallrikar och koppar, en bit eldpåverkat poslin, totalt 89,2 g.
 F 2:5 1 omvikt järnten, rekt tvärsnitt, 8 g.
 F 2:6 1 bit av kritpipsskaft, 1,6 g.
 F 2:7 1 fragm br ben, 0,1 g.
 F 2:8 10 fragm obr ben, varav en del mörghuvna, 130,2 g.
- F 3:1 13 bitar tegel, 750 g.
 F 3:2 11 bitar taktegel, 404 g.
 F 3:3 2 bitar röd gods varav en randbit, på den senare inskrivet i blyerts 401, 32,1 g.
 F 3:4 1 bit glaserad keramik, rött gods med gulbrun glasyr, 3,8 g.
 F 3:5 3 bitar brunt, buktigt glas, 28,9 g.
 F 3:6 6 bitar ofärgat planglas och 1 bit grönt planglas, 36,6 g.
 F 3:7 10 bitar porslin med tryckt blomdekor, 2 olika färger blå och lila, under lila tallrik inskrivet "Asia..." och siffra nr 2, 103 g.
 F 3:8 32 bitar ljusst porslin utan dekor, ofärgat och svagt beigefärgat., fat och koppar, 72,8 g.
 F 3:9 3 bitar eldpåverkat porslin, 10,7 g.
 F 3:10 1 bit vitglaserat porslin m stämpel Gustavsberg och ankare, 1,5 g.
 F 3:11 11 spikar, de flesta troligen smidda varav en båtspik, 164 g.
 F 3:12 1 klumpformad järnten, verktyg?, 24,8 g.
 F 3:13 1 del av spade? m holk samt en bit järnbleck, ser fabriksgjord ut, 185 g.
 F 3:14 1 bit buktigt genomskinligt tunt glas, medicinbehållare eller glödlampa, 0,6 g.
 F 3:15 1 bit av kritpipsskaft, 5,2 g.
 F 3:16 7 fragm br ben, 4,3 g.
 F 3:17 44 fragm obr ben varav ett grövre fragm av skalle, 520 g.
 F 3:18 1 bit kol, 0,8 g.
- F 4:1 10 tegelbitar, 414 g.

- F 4:2 1 bit rödgods, från taktegel?, 3,9 g.
- F 4:3 69 bitar vitglaserat porslin från fat och kaffekoppar varav en bit m stämpel, nr 48 samt del av figur, 461 g.
- F 4:4 19 bitar brandskadat porslin, 1 bit m gulddekor, 125,8 g.
- F 4:5 27 bitar porslin m dekor:
- 5 bitar med tryckt brun dekor, båda sidor, 26,2 g.
- 9 bitar m tryckt blå blomdekor, 48,3 g.
- 7 bitar m lila tryckt blomdekor, båda sidor, 68,3 g.
- 3 bitar porslin m målad dekor varav ett utgörs av ett öra, 19 g.
- F 4:6 2 bitar pressglas, fat, 9,2 g.
- F 4:7 1 bit eldpåverkat glas, 20,2 g.
- F 4:8 8 bitar buktigt glas, 7 bruna och 1 grönt, 77,9 g.
- F 4:9 3 bitar ofärgat buktigt glas, 31,6 g.
- F 4:10 En bit ofärgat eldpåverkat glas, 3,3 g.
- F 4:11 3 bitar grönt planglas i olika kulörer.
- F 4:12 61 bitar ofärgat planglas, 310,2 g.
- F 4:13 28 järnspikar varav några trådspikar, övriga är klippspik och smidd spik, 245,9 g.
- F 4:14 Tånge till järnkniv, 21g.
- F 4:15 2 järnbleck varav en bit med järnspik, 15,4 g.
- F 4:16 2 större bitar av järnbleck, 71,1 g.
- F 4:17 12 fragm br ben, 8,7 g.
- F 4:18 54 bitar obr ben, bl a käkfragm, tand och skallbitar samt märkekluvna ben, 445 g.
- F 4:19 En bit fluten lätt lerslagg, 3,7 g.
- F 5:1 49 bitar tegel, 5600g.
- F 5:2 4 bitar rödbränt gods, 59,7 g.
- F 5:3 3 bitar glaserad keramik, rödgods:
- 1 bit m mörk utsida och gul insida,
- 1 bit med gulbrun färg på båda sidorna,
- 1 bit med brun insida med grågult vågbandsmönster,
- totalt 20,9 g.
- F 5:4 5 bitar rödgods, 42,8 g.
- F 5:5 3 järnspikar varav 2 trådspikar, 11,3 g.
- F 5:6 2 bitar blåmålat porslin, kinesiskt?, m vitglaserad utsida, en bit med litet ansikte, 1,5 g.
- F 5:7 30 bitar porslin m vit glasyr varav två med någon form av stämpel, 115,3 g.
- F 5:8 15 bitar eldpåverkat porslin, 39:8 g.
- F 5:9 3 bitar grönt planglas varav en hörbit med märken efter fönsterinfattning, 11,9 g.
- F 5:10 1 bit gulbrunt buktigt glas, bottendel med bubblor, 20,9 g.
- F 5:11 7 fragm av br ben, 3,1 g.
- F 5:12 54 bitar av obr ben, 449 g.
- F 5:13 Ett blad till bordskniv, järn, 34,4 g.
- F 6:1 37 bitar tegel, 1290 g.

- F 6:2 13 bitar taktegel, 421 g.
 F 6:3 3 bitar rödgoods, glaserat:
 1 bit m rödbrun utsida och vitaktig insida,
 1 bit m gråsvart utsida,
 1 bit m gråvit insida,
 totalt 26,5 g.
 F 6:4 7 bitar porcelain m både tryckt och målad dekor, 13,5 g.
 F 6:5 49 bitar vitglaserat porcelain, 188,7 g.
 F 6:6 7 bitar eldskadat porcelain, 17,9 g.
 F 6:7 5 bitar buktigt glas, grönt, 64,7 g.
 F 6:8 7 bitar ofärgat planglas, 24,6 g.
 F 6:9 5 bitar grönt planglas, varav en bit är eldpåverkad, 17,2 g.
 F 6:10 2 bitar av kritpipa, huvud och skaft, 4,9 g.
 F 6:11 1 liten järnkny, 18,9 g.
 F 6:12 1 blad till matkny av äldre typ, 40,7 g.
 F 6:13 1 eldstål?, 53,3 g.
 F 6:14 3 spikar varav en trådspik och möjligen del av pryl, 28,4 g.
 F 6:15 1 bit av tunn blyplåt, till fönster?, 53,4 g.
 F 6:16 2 fragm br ben, 4,7 g.
 F 6:17 69 bitar obr ben, varav en renhornbit, 718 g.
 F 6:18 1 bit kol, 1,8 g.

10.5 Schakt norr om pastorsexpeditionen

Fyndförteckning

- F 7:1 15 bitar tegel, 183,6 g.
 F 7:2 1 bit vitglaserat porcelain, 1,6 g.
 F 7:3 3 bitar av kritpipsskaft, 8,1 g.
 F 7:4 1 fragm av br ben, 0,1 g.
 F 7:5 1 bit obr ben, 9,6 g.
- F8:1 13 bitar tegel, 234,3 g.
 F 8:2 2 bitar taktegel?, 9,6 g.
 F 8:3 2 bitar glacerad keramik, rödgoods:
 1 brunglacerad m gulvita fält på insidan,
 1 bit m gröngul insida,
 totalt 20,2 g.
 F 8:4 1 bit vitt porcelain, 1,5 g.
 F 8:5 3 bitar av kritpipsskaft, 5,4 g.
 F 8:6 1 naturformad brynsten, 16,7 g.
 F 8:7 1 smidd järnspik, 7,5 g.
 F 8:8 1 bit av blågrön hyttslag, 1,1 g.
 F 8:9 1 bit obr ben, 3,7 g.
- F 9:1 36 bitar tegel, 1194 g.

F 9:2 16 bitar taktegel, 85,9 g.
 F 9:3 8 bitar vitt porcelain, 9,1 g.
 F 9:4 1 bit brandskadat porcelain, 0,9 g.
 F 9:5 1 järnspik, smidd, 6,3 g.
 F 9:6 10 bitar av kritpipsskaft, 22,7 g.
 F 9:7 1 bit av ornerat kritpipsskaft, 3,5 g.
 F 9:8 1 helt kritpipshuvud, stjärnpipa av holländsk stil, grov kvalitet, 11 g.
 F 9:9 1 fragm br ben, 0,4 g.
 F 9:10 4 bitar obr ben, 64,9 g.
 F 9:11 1 bit porcelain m tryckt dekor, 0,9 g.

F 10:1 11 bitar tegel, 150,4 g.
 F 10:2 15 bitar taktegel, 39,6 g.
 F 10:3 5 bitar vitt-gulbrunt porcelain, 8,0 g.
 F 10:4 4 bitar planglas, varav en bit grönt och övriga ofärgade, 14,4 g.
 F 10:5 1 bit buktigt glas, grönt, 1,5 g.
 F 10:6 1 bit tunt bronsbleck, 0,7 g.
 F 10:7 10 bitar av kritpipsskaft, 19,1 g.
 F 10:8 1 bit br ben, 0,2 g.
 F 10:9 2 bitar obr ben, 11,2 g.

F 11:1 4 bitar tegel, 47,3 g.
 F 11:2 2 bitar taktegel?, 3,2 g.
 F 11:3 1 bit vitglaserat porcelain, 1,1 g.
 F 11:4 3 bitar av kritpipsskaft, 3,3 g.
 F 11:5 1 bit obr ben, 24,4 g.

11 Fotografier



Fig 1 Schakt vid prästgården, N-S, fr S. Foto av L. Liedgren, 2004.

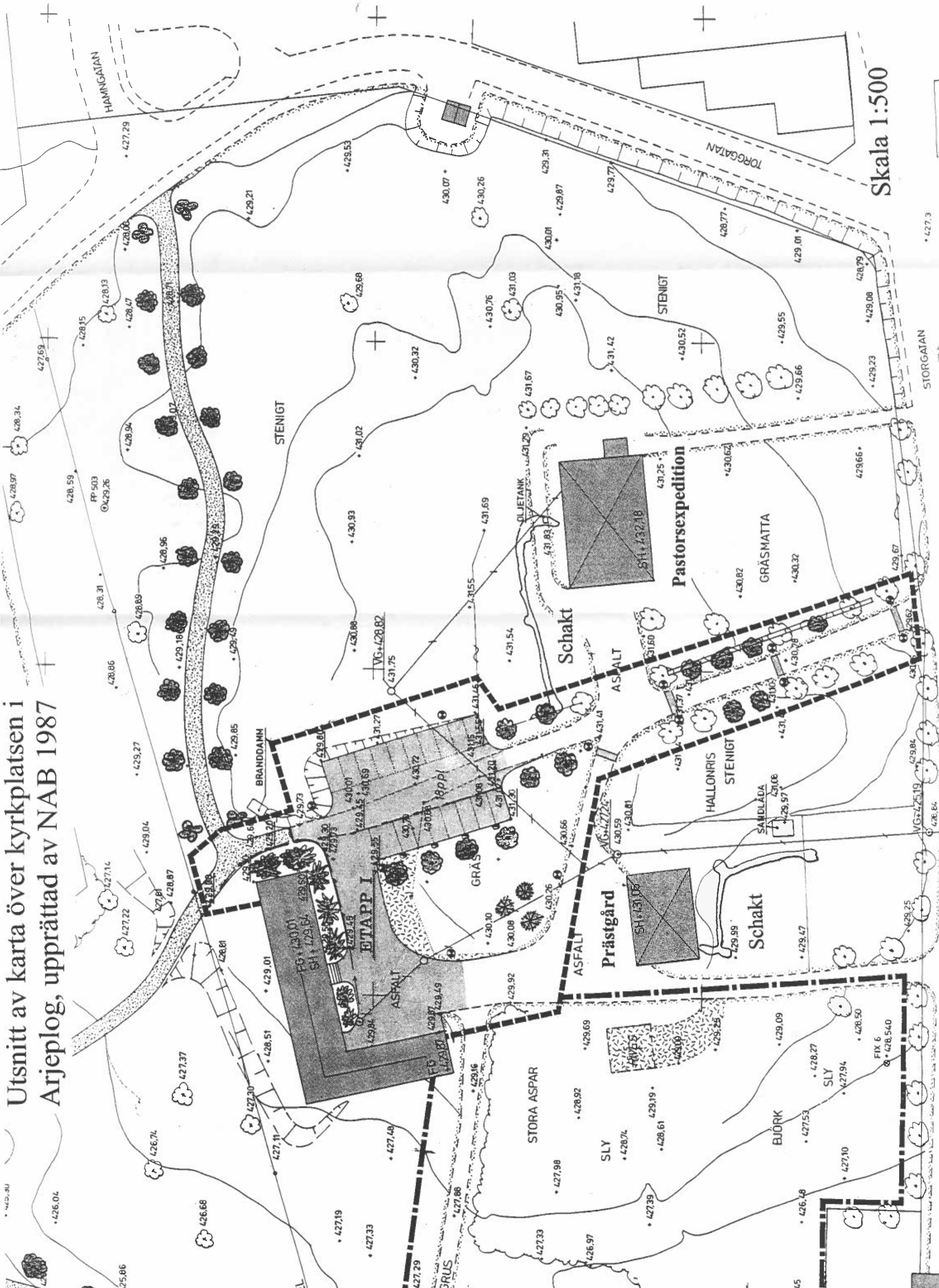


Fig 2 Schakt vid prästgården, Ö-V, fr V. Foto av L. Liedgren, 2004.



Fig 3 Schakt vid pastorsexpeditionen, Ö-V, fr Ö. Foto av L. Liedgren, 2004.

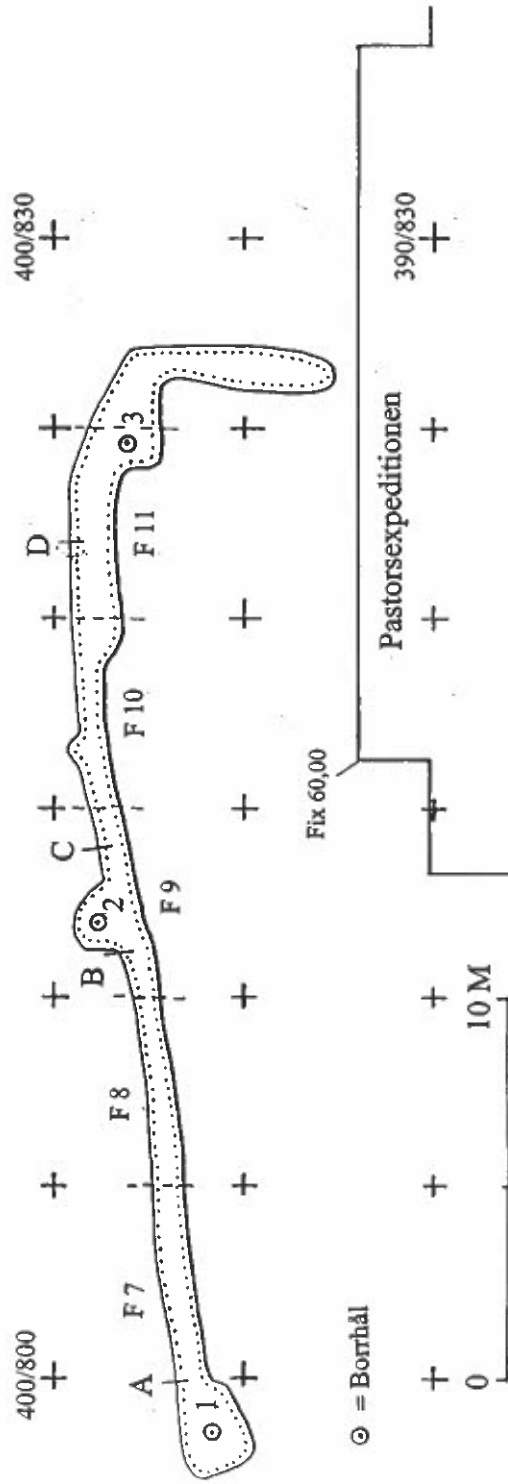
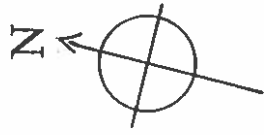
Utsnitt av karta över kyrkplatsen i Arjeplog, upprättad av NAB 1987



Skala 1:500

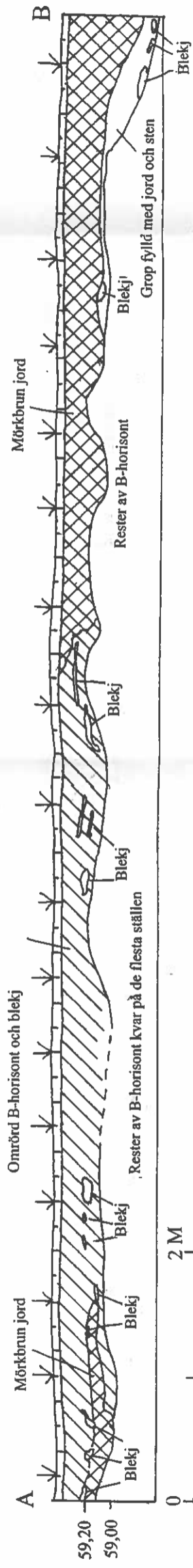
La, Arjeplog, kyrk- och marknadsplats,
 plan över schaktledning för bergvärme
 N om pastorsexpeditionen

Ritning av L. Liedgren, 2004



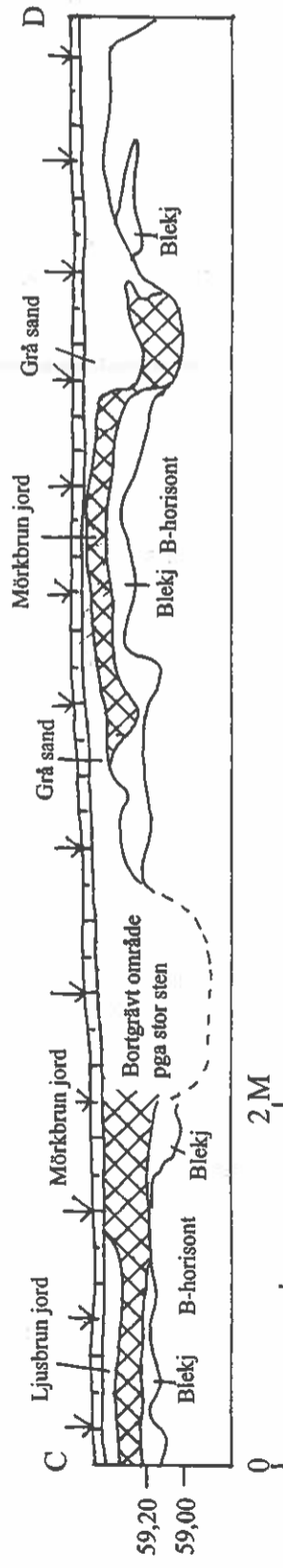
La, Arjeplog, kyrk- och marknadsp plats,
 schakt i anslutning till pastorsexpedition
 profil A-B, fr S

Ritning av L. Liedgren, 2004



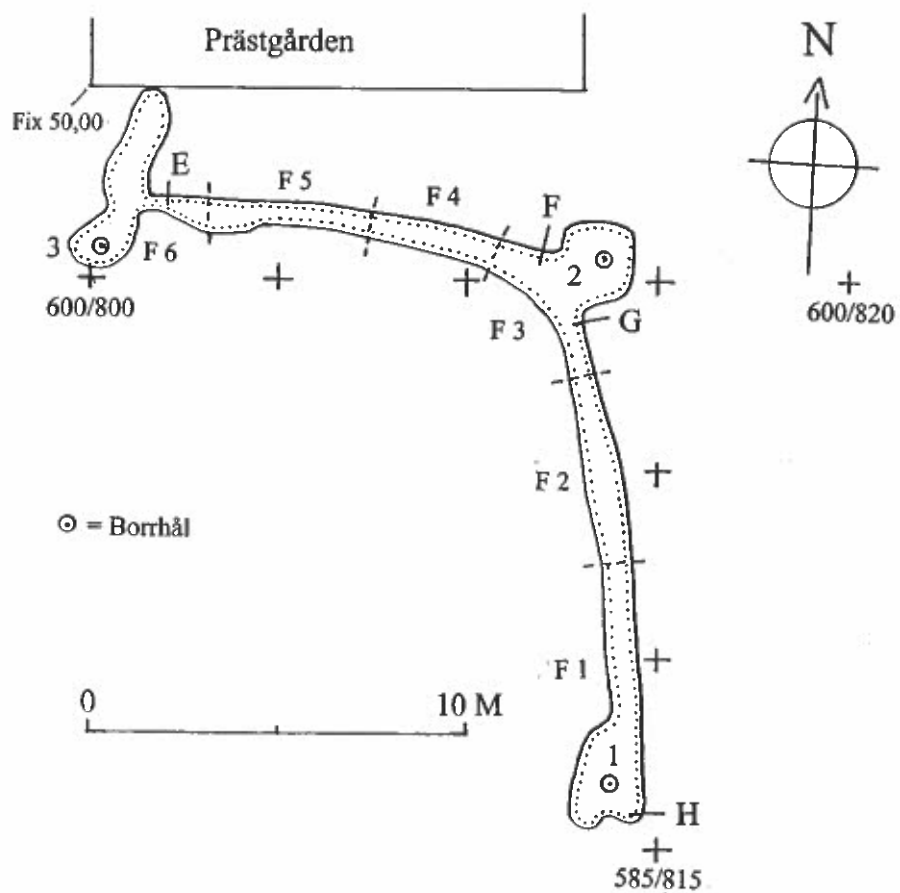
La, Arjeplog, kyrk- och marknadsp plats,
 schakt i anslutning till pastorsexpedition
 profil C-D, fr S

Ritning av L. Liedgren, 2004



La, Arjeplog, kyrk- och marknadsplats,
plan över schaktdragning för bergvärme
S om prästgården

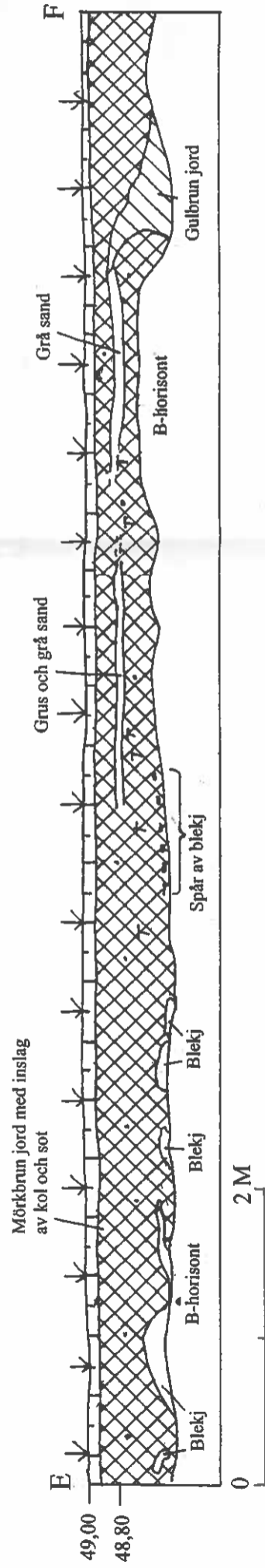
Ritning av L. Liedgren, 2004



La, Arjeplog, kyrk- och marknadsplats,
schakt i anslutning till prästgården
profil E-F, fr S

Ritning av L. Liedgren, 2004

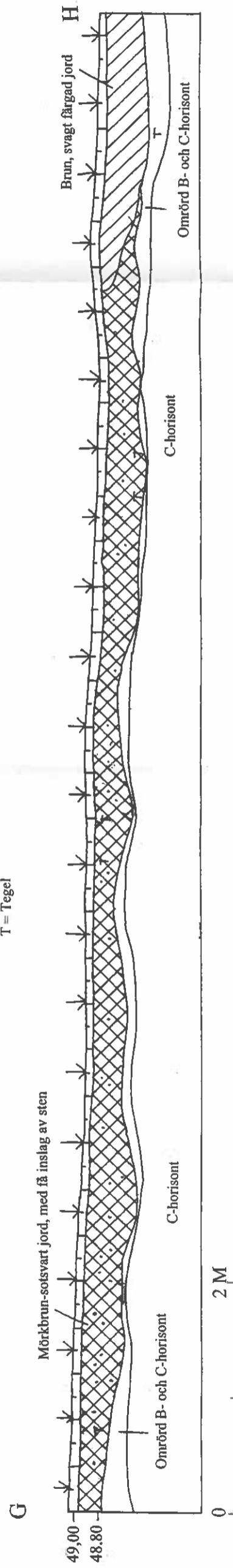
T = Tegel



La, Arjeplog, kyrk- och marknadsplats,
Schakt i anslutning till prästgården
Profil G-H, fr V

Ritning av L. Liedgren, 2004

T = Tegel



1. Rapporter över kulturhistoriska undersökningar inom Arjeplog socken, 1988.
2. Rapporter över kulturhistoriska undersökningar inom Arjeplog socken, Lappland, 1989-1991.
3. Arkeologiska inventeringar och undersökningar av förhistoriska fyndlokaler och boplatser vid Hornavan och Kakel, Arjeplog socken, Lappland 1983.
4. Rapport över arkeologisk förundersökning av gamla kyrk- och marknadsplatsen, Raä 471, Arvidsjaur socken, Lappland, 1992.
5. Rapporter över kulturhistoriska undersökningar vid Gubblijaure, Stora Mattaure samt Padjemåskejaure, Arjeplog socken, Lappland.
6. Arkeologisk undersökning av två härdar vid Margatjärnen, Arvidsjaur socken, Lappland, 1992.
7. Rapport över slutundersökning inom gamla kyrk- och marknadsplatsen, Raä nr 471, Arvidsjaur socken, Norrbottens län, Lappland, 1993.
8. Arkeologiska utgrävningar inom Arjeplog sn, Lappland, 1994.
9. Arkeologisk utredning vid Pajeb Muitunisjaure, Arjeplog sn, Lappland, 1995.
10. Rapport över kulturhistoriska inventeringar av strandområdet vid Rappen, Labbas samt Rappenströmmarna, Arjeplog sn, Lappland, 1995.
11. Arkeologiska utgrävningar vid Ansvar, Överkalix socken, Norrbottens län, 1995. Arkeologisk delundersökning av Raä 393:1, stensättning med rödockra, Raä 393:2, boplatslämning, smt Raä 977:3 boplatsvall.
12. Arkeologiska utgrävningar vid Ansvar, Överkalix socken, Norrbottens län, 1996. Arkeologisk slutundersökning och restaurering av Raä 393:1, stensättning med rödockra, samt fortsatt delundersökning av Raä 393:2, boplatslämning.
13. Arkeologiska undersökningar inom Arjeplogs och Arvidsjaursocknar, Lappland, 1995-1996.
14. Rapport över fornminnesinventering och kulturhistoriska undersökningar vid Delliknäs, Arjeplogs sn, Lappland, 1997.
15. Rapport över fornminnesinventering av väg 519, sträckan länsgränsen-Abborrträsk, Arvidsjaur socken, 1997.
16. Arkeologiska undersökningar inom Arjeplogs samhälle, Lappland, 1997.
17. Arkeologisk förundersökning vid vattendragen Rappen, Labbas, Arjeplogs sn, Lappland, 1997.
18. Arkeologiska undersökningar av en stensättning samt delundersökning av en boplatsvall och boplatssytor, Raä nr 315, Nedre Vojakkala, Nedertorneå sn, Norrbottens län, 1996-1997.
19. Boplatser och landhöjning. En förstudie till forskningsprojektet "Människan, elden och landskapet", 1997.
20. Rapport över arkeologisk förundersökning av hotade fornlämningar vid vattendragen Rappen, Labbas samt Rappenströmmarna, Arjeplogs kommun, Lappland, 1998.
21. Byggnadsarkeologiska undersökningar av några åskåtor i Arjeplog, Lappland, 1997-1998.
22. Dokumentation och restaurering av timrad njalla samt timrad kåta Skålka, Ståkke sameby, Arjeplog, Lappland.
23. Rapport över dokumentation samt upprustning av samiska byggnader i Mavas, Luokta-Mavas sameby, Arjeplog, Lappland, 1998-1999.
24. Människan, elden och landskapet. Rapport över arkeologiska undersökningar 1999.
25. Dokumentation och upprustning av torvkåta samt njalla, Tjäksa, Svaipa sameby, Arjeplog, Lappland, 1999-2000.
26. Dokumentation och restaurering av en narad brändnjalla från Ringselet, Semisjaur-Njarg sameby, Arjeplog, Lappland, 1999-2001.
27. Antikvarisk kontroll av upprustningsarbeten i Geijaur, Tjakkek samt Balgesnjunnje inom Arjeplogs och Arvidsjaurkommuner, 2000.

Silverbuseet

Rapporter över kulturhistoriska undersökningar

Distribution: Silverbuseet, Torget, S-939 90 Arjeplog
Tele 0961-61290

28. Människan, elden och landskapet. Arkeologiska undersökningar av mesolitiska boplatser inom Arjeplogs kommun, Norrbottens län 2000.
29. Arkeologisk utredning med anledning av planerad vindkraftspark på Uljabuoda, fastigheterna 1:1 Arjeplogs kommun, 2001.
30. Arkeologisk undersökning av skadat fornlämningsområde, Kolmis, Dellaure 2:1, Arjeplogs sn samt utredning av fornlämningar i samband med biltestbana.
31. Utgrävningar av härdar och stalotomter i Adamvaltaområdet, Arjeplog, Lappland 2001.
32. Byggnadsarkeologisk dokumentation av två njallor inom Ståkke sameby, Arjeplogs kommun, Lappland, 2001.
33. Dokumentation och upprustning av två torvkåtor, en njalla samt en palissadgård, Varekietje, Semisjaur-Njarg sameby, Arjeplogs kommun, Lappland, 1998-2001.
34. Arkeologiska undersökningar vid Dumpokjauratj och Gublijaure, Arjeplogs Sn, Lappland, 2001. Människan, elden och landskapet.
35. Utgrävningar av stalotomter i Adamvaltaområdet, Arjeplog, Lappland, 2002.
36. Antikvariska kontroller och upprustningar inom Arjeplogs och Arvidsjaur's kommuner, Lappland 1997-2002.
37. Utgrävningar av härdar och stalotomter i Adamvaltaområdet, Arjeplog, Lappland 2003.
38. Arkeologiska undersökningar vid Dumpokjauratj, Raä 1568, Arjeplogs sn, Lappland 2002. Människan, elden och landskapet.
39. Arkeologisk undersökning av en stensättning från äldre järnålder, Raä 1944, Uddjaur, Arjeplog, Lappland 2003.
40. Arkeologisk utredning inom biltestområde i Kålmis, Arjeplogs kommun 2002-2003.
41. Arkeologisk utredning med anledning av sand/grustäkt, Framnäs 1:9, Arvidsjaur's socken och kommun, Lappland, 2003.
42. Arkeologisk utredning, Pipudden, Arjeplogs kommun, Lappland 2003.
43. Utvärdering av fornminnesinventeringen, 1984-2002 och projektet Skog och Historia, 2000-2004 i Norrbotten. Med exempel på tillämpningar av det digitala registret och framtida inriktningar.
44. Byggnadsarkeologisk undersökning av byggnadsrester, Långsjön, Ståkke sameby, Arjeplog, Lappland, 2004.

ISSN 1101-2900